

Het 'Lijntje' of het 'Lorrelijntje', zo noemde men vroeger het spoorlijntje dat liep vanachter het station Nunspeet tot voorbij het 'Ronde Huis' aan de Plaggeweg (zie hieronder en op p. 90).

Ouderen in onze gemeente weten nog dat de rails er lagen of weten dit uit overlevering. Het spoorbaantje was maar 60 cm breed. Lang hebben er lorries gereden met hout en andere bouwmaterialen, maar lorries en spoorrails zijn verdwenen. De vegetatie aan weerszijden van het vroegere tracé verraaft hier en daar hoe het smalspoor moet hebben gelopen. Veel sporen zijn echter verdwenen door de aanleg van de A 28 en later de golfbaan.

Om de geschiedenis van het smalspoor enigszins te begrijpen moeten we ons verplaatsen naar het Frankrijk van de zeventiger jaren van de 19e eeuw.

Décauville

Toen het een nogal regenachtig jaar was kreeg een zekere Paul Décauville (1846-1922), suikervabrikant in Noord-Frankrijk, problemen met het transport van de suikerbieten naar de fabriek.

Het is toen deze man geweest die het draagspoor ontwikkelde dat in de hele wereld een groot succes werd en voor allerlei doeleinden gebruikt werd, zoals voor ontginning, hout- en ander materiaalvervoer (1^e wereldoorlog) en personenvervoer. Het voordeel van dit spoor was dat je het gemakkelijk kon aanleggen en even gemakkelijk weer kon verplaatsen. Hieruit ontwikkelde zich het smalspoor aanvankelijk 50 cm en later 60 cm breed.

Ontginningen

In de jaren 70 van de 19e eeuw kwam een zekere Frank van Vloten (geboren op 8 december 1858 als 2e zoon van Johannes van Vloten, rector van de Latijnse School te Deventer) in contact met bovengenoemde heer Décauville.

De familie van Vloten bewoonde vanaf 1892 het buiten 'Groeneveld' in Hulshorst, dat vermoedelijk dateert uit de tijd van de aanleg van de verharde weg Nunspeet-Harderwijk (Zuiderzeestraatweg) rond 1832.

Mede op instigatie van de heer Van Vloten ontstond er geleidelijk in de bossen van Nunspeet een netwerk van lijntjes. De heer Van Vloten kocht grote gebieden bestaande uit heidevelden, bossen en vennen tussen Nunspeet en Vierhouten. In deze toen doodarme streek begon hij te ontginnen. Verscheidene vennetjes veranderden in groene weiden. Voor deze ontginningen legde hij lijntjes aan. Zijn belangstelling voor techniek (studie in Zwitserland) en zijn contacten met Décauville en anderen kwamen hem nu goed van pas.

Het Ronde Huis

Voor de bouw van een buiten (het Ronde Huis) kocht Frank van Vloten in februari 1902 van de erfgenamen van wijlen de heer Lagerwey, leerfabrikant in Amersfoort, ruim 360 ha grond tegen een bedrag van f 6.000,00 in termijnen te betalen. De heer Lagerwey had die 360 ha in 1870 op veilingen aangekocht.

Als leerfabrikant had hij waarschijnlijk eikenhakhout nodig (denk maar aan het eekschillen). Bij de leerfabricage gebruikte men de bast van jonge eikenboompjes, 'eek' genoemd, dat looizuur bevat. In 1890 moet er op de plaats waar later het 'Ronde Huis' werd gebouwd reeds een jachthuis hebben gestaan, deels van steen opgetrokken, deels van hout. Bij de bouw van het 'Ronde Huis' werd een lijntje aangelegd voor het vervoer van bouwmaterialen.

In 1904 werd de eerste verdieping van het Ronde Huis reeds bewoond, terwijl de beide volgende woonlagen (woonringen) in 1905 klaar waren. De familie den Besten bewoonde de onderste etage. Hendrik De Besten was er tussen 1907 en 1917 werkzaam als koetsier, jachtopziener, enz..

Mogelijk is ook een bestaand lijntje uitgebreid, dat was uiteraard heel gemakkelijk te doen. Het is dit lijntje dat op oude kaarten als 'Décauvillebaan' staat aangegeven en in de volksmond 'Het Lijntje', 'Het Lijntje van Van Vloten' of het 'Lorrelijntje' genoemd wordt, naar de lorries die door het rijtuigje met paard(en) werd getrokken.

De paarden waren 'juckers', geïmporteerd uit Hongarije, zij hielden het midden tussen een pony en een paard. Ook werden later Friese paarden gebruikt. Frank van Vloten zou de paardentram gekocht hebben, die reed van Breda naar Ginniken, maar dat lijkt erg onwaarschijnlijk daar deze van twee balkons voorzien was.

Het rijtuigje, dat de sloper overleefd heeft, is voorzien van de letters 'R.S.W.', wat waarschijnlijk 'Rheinische Stahlwerke' betekent en zou duiden op Duitse makelij.

Het paardentrammetje

Oorspronkelijk was bovengenoemd trammetje niet gebouwd voor paardentraction, maar zou tot 1910 ongeveer getrokken zijn door één of twee stoomlocomotieven. Zeker is dat de voorkant ervan vroeger voorzien was van een u-vormige ijzeren plaat waaraan in het midden een schroefrem was bevestigd. Dit is nog als zodanig te herkennen. Later is het rijtuigje uitgerust met een kettingrem en was zo als paarden- of ponytram te gebruiken. De heer T.T. Simon Thomas herinnert zich dat er omstreeks 1936 kipkarren, 2 lorries en 1 personenrijtuigje waren.

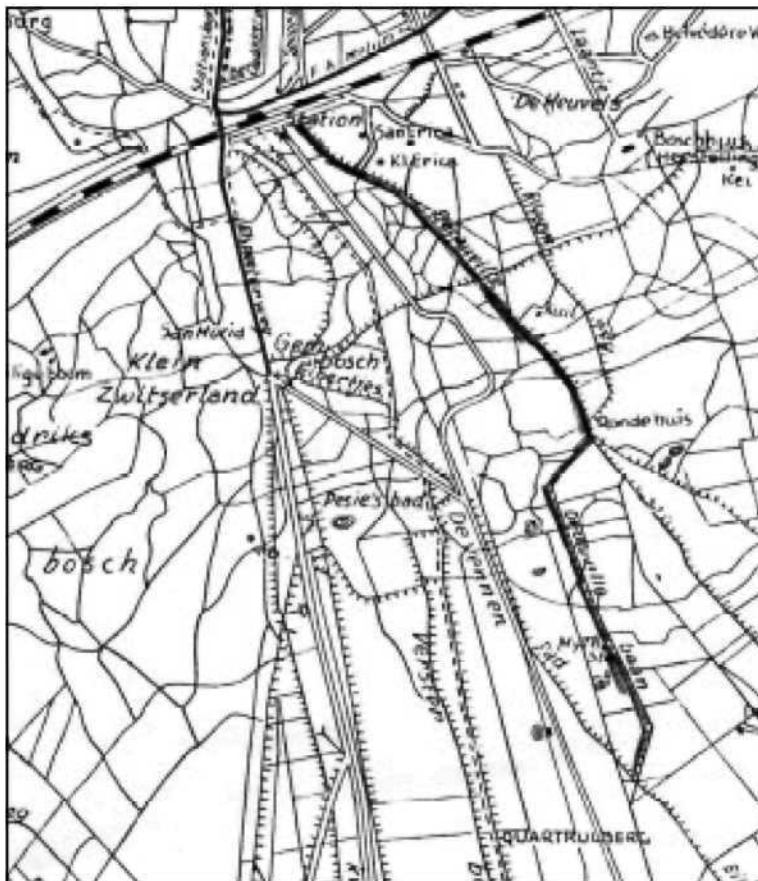
Het paardentrammetje

Het traject

Het traject begon achter het station en liep dan vrijwel in een rechte lijn naar het 'Ronde Huis'. Vanaf het station liep het links van het Vennepad nog verder dan hotel Dennendal (thans Vennendal geheten), precies op de plek waar nu een grindwegje is.

Eerst had je dan aan de rechterkant een wit huis, de oude elektriciteitscentrale, die zorgde voor de stroom van het sanatorium 'Erica' en omwonenden. Het sanatorium voor tbc. patiënten was een voor die dagen vrij duur tehuis. Het kostte in die tijd 7 gulden per dag. Voor de bouw werd gebruik gemaakt van het lijntje. Het eigenlijke sanatorium (Groot Erica), dat nu 'Valentijn' heet staat meer naar links (1903). Aan de linkerkant van het lijntje stond 'Klein Erica', thans 'Hoogwolde'. Het was een soort zusterhuis van 'Groot Erica'. Daarvoor passeerde je eerst aan je linkerhand nog een ijskelder, waar ijsstaven bewaard werden. Deze kelder onder een heuvel is thans dicht gemetseld.

Nog ruim voor de A 28 liep het lijntje langs een ongeveer 25 meter lange sloot, thans op het gebied van 'Hoogwolde', die in de volksmond 'De Kalksloot' werd genoemd en waar de met lorries aangevoerde hoeveelheden kalk door Van Vloten bewaard werden. Ongebluste kalk wordt m.b.v. water geblust. Deze kalk werd gebruikt voor allerlei doeleinden, bijv. voor bemesting, want Van Vloten plantte veel zeldzame bomen en heesters aan (o.a. een 'Christusdoorn').

Hij kocht die op van failliete Duitse boomkwekerijen. De schrale, kalkarme Veluwe grond kon uiteraard wel wat bemesting gebruiken. Waar veel kalk gestrooid was groeiden de bloemen geweldig.

Vlak voor de A 28, ter hoogte van hectometerpaal 64.3, 100 m links van het lijntje, ligt de 'leemkoele', waar men leem uithaalde dat, vermengd met grind, gebruikt werd voor de verharding van wegen. Aan de rand ervan is een halfronde van stenen gemetselde bank die wat op een put lijkt. De leemkoele bevindt zich op het terrein van de nieuwe golfbaan langs het nieuwe fietspad.

Iets voorbij dit punt zou een wissel geweest zijn richting Nieuw-Soerel. Wij hebben dat niet kunnen verifiëren.

Dan liep het lijntje langs de 'grote en de kleine koffieberg', zo geheten omdat de bosarbeiders daar hun koffie nuttigden. De grote koffieberg is verdwenen door de aanleg van de A28.

Voor het 'Ronde Huis' was een wissel richting het 'Ronde Huis'. Het lijntje liep langs de varkensschuren aan de linkerkant en een boomgaard aan de rechterkant, links van het 'Ronde Huis', naar de koeschuren.

Het Ronde Huis met ervoor het 'Lorrelijntje' met enkele lorries en de kipwagen

Het melkhuis waar de boter gekarnd werd en waar de toeristen zo rond 1915, toen het toerisme in Nunspeet op gang kwam voor 5 cent een glas karnemelk konden kopen, bevond zich half onder de oprijlaan half ervoor, daar waar nu de toeristische weg loopt.

Je kon ook rechtdoor langs de Plaggeweg, richting de 'Mytstee', afbuigend naar de 'Vennen' waar het gedeeltelijk langs het Eibertjespad liep. Daar stond het bovenvermelde rijtuigje.

Vermoedelijk ging het lijntje door naar de Ossenkolk, waar het studentenvakantiehuis 'Het Kamphuis' stond. Een andere tak zou rechtdoor langs de Plaggeweg gelopen hebben, richting 'Vlasmeet'. Zo kon de 'melkmeid' van Van Vloten met het lijntje naar de Vlasmeeer (een tot grasland ontgonnen meer) om daar de koeien, zo rond 1907 waren het er acht, tweemaal per dag te melken.

Of dat lijntje er gelegen heeft, en zo ja, tot hoever het liep is moeilijk na te trekken. Smalspoor kon je makkelijk aanleggen en ook weer opbreken als het niet meer gewenst was. Zo zou het er 's zomers gelegen kunnen hebben om het, als de koeien op stal stonden, weer op te breken. In ieder geval ging mevrouw Fidder (geb. 1881), die in 1907 en 1908 tot haar huwelijk bij Van Vloten in betrekking was, vaak met het juk met emmers lopend naar het Vlasmeeer.

Van Vloten gebruikte het lijntje voor het vervoer van mijnhout. Dit mijnhout werd in lorries vervoerd naar het eindpunt bij het station waar het op het stationsemplacement bij het laadterrein werd overgeladen om vandaar getransporteerd te worden naar de mijnen in Zuid Limburg. Een eindje verderop had de heer Van Vloten een houtzagerij, ongeveer op de plek waar nu de Veluwse Houthandel is.

Verandering

Toen de heer Van Vloten zijn landerijen en het 'Ronde Huis' verkocht aan Van Noort NV Nieuw Nunspeet (200 ha) ging deze Van Noort in het 'Ronde Huis' wonen. Hij kapte veel bos tussen 1930 en 1937 en ging in 1937 failliet. Eén van zijn families, die reeds sinds 1922 in dit gedeelte van de Noord-Veluwe woonde, was de familie Simon Thomas.

Mevr. Cl. Simon Thomas, verontrust door de wilde geruchten die de ronde deden over de bestemming van het bos dat onder de hamer kwam, kocht bij de openbare veiling 200 ha. Hiervan verkocht zij later ongeveer 170 ha aan Staatsbosbeheer. De overige 30 ha (de Mytstee) is nog steeds in het bezit van de familie Simon Thomas. Het rijtuigje, inclusief spoor materiaal, kwam derhalve ook in haar bezit. Zij gebruikte dit soms bij familiefeestjes en zette er haar eigen pony's voor. Mevr. Simon Thomas-de Vries had namelijk een stoeterij van zwarte Shetlandpony's waarmee ze dikwijls op concoursen demonstraties gaf. In 1937 is het laatste ritje gemaakt op de Mytstee.

Het lijntje waarvan men voor de bouw van Huize 'De Vennen' in 1922 dankbaar gebruik heeft gemaakt wat betreft de aanvoer van bouwmaterialen, is in de tweede wereldoorlog gesloopt doordat de Nunspeetse bevolking vooral de dwarsliggers als brandstof prima kon gebruiken.

In 1967 kreeg de heer J.W. Montenberg uit Joppe een telefoontje van mevr. Simon Thomas. De inhoud hiervan was: 'U kunt het rijtuigje ophalen anders gaat het naar de schroothoop'. Montenberg nam het mee naar zijn huisje in Joppe. Daar omheen lag een flink stuk bos met smalspoor. Montenberg was geobsedeerd door dit soort vervoer. Hij voorzag het rijtuigje van een nieuwe bodem en restaureerde de opbouw.

Twee lange banken van ijzer met houten latjes, een golfplaten dak en 's zomers groen/witte gordijntjes. Hij zette er een witte pony voor of een stoomlocomotiefje, bezoekers kochten een kaartje, hij zat 'op de bok' en je reed 3 keer mee, het terrein rond. Erg leuk om met je kleinkinderen te doen (en ik spreek uit eigen ervaring). Vroeger moeten er nog meer rijtuigjes zijn geweest, evenals platte wagens, kipkarren en lorries. Na het overlijden van de heer Montenberg is alles wat met smalspoor te maken had naar Rijssen verhuisd.

Tekst eerder gepubliceerd in MOTHOEK - juni 1988.

Bronnen:

Dhr. J.W. Montenberg †
Dhr. en mevr. Simon Thomas
Mevr. Fidder †
Dhr. den Besten †
Mevr. Beije - den Besten †
Dhr. R. Lotterman

